

Architectuur draagt bij aan waarde van gebouw

- 11 **Korte berichten Gebouwde zorgvisie**
- 15 **Mijns inziens Collegiaal bestuur**
- 19 **Dwarsligger Twitteraars zijn goed voorbereid**
- 22 **Agenda**
- 27 **Media Hoe medewerkers schapen kunnen worden**
- 34 **NVTZ**
- 36 **NVZD**

Bestuurders zijn niet alleen verantwoordelijk voor goede zorg, maar ook voor de randvoorwaarden waaronder die zorg geleverd wordt. En voor het vastgoed waarin dat gebeurt - dat bovendien een belangrijke factor in de boekhouding is.

Vastgoed is meer dan een gebouw. Het besef dat de fysieke omgeving invloed heeft op ons welbevinden groeit met de dag. Dat blijkt niet alleen uit wetenschappelijk onderzoek, maar ook uit het maatschappelijke debat en de individuele overtuiging van mensen. Goede architectuur draagt bij aan het welzijn en welbevinden van de mens, zeker in kwetsbare situaties waarvoor we onze zorggebouwen inrichten.

Het is daarom van belang dat bestuurders over de schouder van architecten meekijken. Het moet hun iets uitmaken in wat voor omgeving de zorgverlening plaatsvindt. Door werkprocessen ruimtelijk goed te vertalen in een gebouw kunnen mensen er beter werken, wachten, verpozen en wonen. Het interieur is van bepalende betekenis voor de beleving en het welbevinden.

Onderzoek toont aan dat de basis van de architectuur zoals natuur, routeloga, daglicht en binnenklimaat invloed heeft op het welbevinden (*healing environment*).

Er zijn interessante studies gedaan om te bepalen of een extra investering in die aspecten profijt oplevert (zie het artikel over het Erasmus MC in dit nummer). De waarde van vastgoed - de meest platte vertaling van een gebouw - wordt mede bepaald door het ontwerp. Die waarde is een punt van zorg voor bestuurders. Bij het plannen maken, tijdens de bouw maar ook op lange termijn: is eventueel een andere bestemming mogelijk of heeft het pand structureel een zorgfunctie? Hoe lang denkt de bestuurder dat zijn organisatie die functie zal bieden?

Eigenlijk ligt de structurele waarde van vastgoed verankerd in duurzaamheid. Goede architectuur draagt daaraan bij en dus ook aan de waarde van een gebouw. Veranderde regelgeving dwingt zorginstellingen om de verantwoording te nemen voor gebouwen en terreinen. Dat vraagt andere vaardigheden van bestuurders - terwijl de zorginhoud steeds meer samen met patiënten en cliënten wordt bepaald. Moet de expertise bij risicodragend vastgoed van buiten worden aangetrokken of hebben

bestuurders die zelf, vanuit een integrale visie? █

ir. prof. Bas Molenaar
partner EGM architecten

De redactie bedankt Bas Molenaar voor zijn gastredacteurschap van dit nummer

Advertenties

Rachel Hopman, telefoon 010 289 40 92,
e-mail r.hopman@mybusinessmedia.nl

Postbus 8632, 3009 AP Rotterdam Fax 010 - 289 40 61

Alle advertentiecontracten worden afgesloten conform de regelen voor het Advertentiewezen gedeponneerd bij de rechtbanken in Nederland.

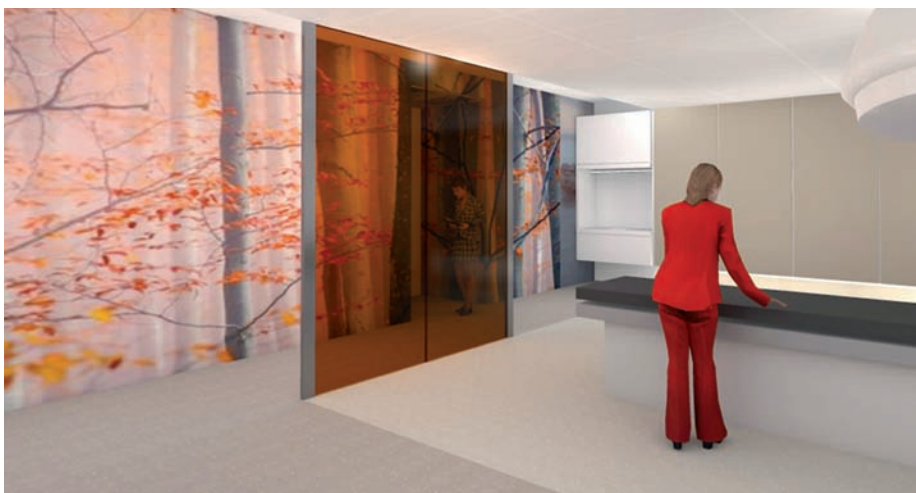
© Copyright 2012 MYbusinessmedia

MYbusinessmedia legt uw gegevens vast voor de uitvoering van de abonnementenovereenkomst. Uw gegevens kunnen door MYBusinessmedia of zorgvuldig geselecteerde derden worden gebruikt om u te informeren over relevante producten. Indien u hiertegen bezwaar hebt kunt u contact opnemen met de uitgever.

HO
PRINT

Gezonde omgeving voor ziekenhuispatiënt

Niemand gaat voor z'n plezier naar een ziekenhuis. Als het dan toch moet, is het prettig als het bezoek zo aangenaam mogelijk verloopt. Een healing environment kan daarbij helpen. Het nieuwe Erasmus MC in Rotterdam dat in 2017 klaar is, wordt gebouwd met het oog op de gezondheid van patiënt en medewerkers.

In patiëntenkamers komen foto's van de natuur, ook stressverlagend

Om de kamer te bereiken van Liesbeth van Heel, projectsecretaris nieuwbouw van het Erasmus MC, loopt de bezoeker door een lange smalle gang, moet ze een hoek om, weer een hoek om, een trap op en weer een hoek om. Eenmaal in de kamer heeft de bezoeker geen idee waar in het gebouw zij zich bevindt, laat staan hoe zij er weer uit komt. Dat is onaangenaam. Dat gevoel hebben veel patiënten ook wanneer zij naar het ziekenhuis moeten: overgeleverd zijn, geen controle hebben. Dat moet anders in het nieuwe Erasmus MC, waarvan het eerste gedeelte begin 2013 in gebruik wordt genomen. Bedoeling is dat patiënten en bezoekers bij binnenkomst in het ziekenhuis precies weten waar ze naartoe moeten. "Zelf de weg kunnen vinden en je kunnen oriënteren in het gebouw, reduceert stress,"

Door
Katja Meertens

zegt Liesbeth van Heel. Zij is samen met architect Bas Molenaar van EGM architecten het geheugen en geweten van de nieuwbouw van het Rotterdamse medisch centrum. Al vanaf 1999 denken zij na over een nieuw ziekenhuis, dat veel meer dan momenteel het geval is, moet bijdragen aan de gezondheid van patiënten. Het gebouw beoogt een *healing environment* te zijn, een helende omgeving door onder meer aandacht voor lichtinval, oriëntatie en uitzicht op groen, maar ook door het ontwerp en de inrichting van de wachtruimten, poliklinieken en patiëntenkamers: *healing is leading*.

Daglicht door grote ramen

Om zelforiëntatie te bevorderen, ontwierp Molenaar alle gangen en wachtkamers aan de buitenkant van het gebouw waar het daglicht door grote ramen binnenvalt. Zo kunnen patiënten en bezoekers aan de hand van de omgeving bepalen waar ze zijn en waar ze naartoe moeten. Die omgeving moet zo groen en waterrijk mogelijk zijn, want van water en groen is eveneens wetenschappelijk aangetoond dat het stress vermindert. 'Water en groen' klinkt in het dichtbebouwde westelijke centrum van Rotterdam een tikje vreemd. "We moesten zorgen dat de omgeving, die weliswaar heel dichtbebouwd is, een plezierige werd," zegt Molenaar. "We hebben een landschapsarchitect ingeschakeld die de buitenruimte, de atria en de daken ontwerpt." Het Erasmus MC ligt in het gebied Hoboken, waartoe ook het Museumpark behoort. Voor het hele gebied is

In de gangen en wachtkamers valt het daglicht door grote ramen binnen. • ontwerp en impressies EGM architecten; atrium en daktuin: Juurlink & Geluk

een visie ontwikkeld die uiteindelijk in 2030 moet leiden tot een topmilieu op medisch, wetenschappelijk en cultureel vlak, waar het door de aantrekkelijke binnen- en buitenruimtes prettig toeven is. De asfaltwegen die nu naar de entree van het ziekenhuis leiden, worden de komende jaren groene, parkachtige lanen en de daken van het Erasmus MC worden tuinen.

“Groene daken zijn duurder, maar daarvoor krijgen we subsidie van de gemeente,” zegt Molenaar. “Een groen dak heeft als voordeel dat het een extra buffer vormt voor regenwater. En het biedt meer kwaliteit: je kunt op het dak zitten en vanaf de hogere patiëntenkamers heb je uitzicht op groen.”

Water en groen

Ook in het gebouw wilden opdrachtgever en architect zoveel mogelijk water en groen. Dat botste soms met een ander speerpunt van het project: veilig is heilig. “Stromend water is rustgevend, maar vijvers of waterelementen vergroten de kans op een legionella-besmetting en het verdrinkingsgevaar voor kleine kinderen,” zegt Van Heel. “Dus ook al is water een *healing* element, we passen het alleen buiten toe waar het veilig genoeg is. Planten kunnen een gevaar op-

leveren voor patiënten met verminderde afweer; dan moet je voorkomen dat mensen in contact komen met de grond en de schimmels die daarin zitten. Bloemen geven stuifmeel af waarvoor sommigen allergisch zijn. De microbiologen waarschuwden hiervoor en wilden daarom liever geen groen in het gebouw. We zeiden: je kunt met hydrokorrels en randjes om de plantebakken de risico's beperken. Er komt groen in het ziekenhuis. Sommige mensen zullen gevoelig zijn voor plantenschimmels, maar zij lopen ook buiten. Je kunt het niet voor iedereen helemaal veilig maken.”

Het groen is in het nieuwe Erasmus MC te vinden in de atria en de passages. Vanwege de veiligheid is afgezien van planten op de afdelingen. Hier komen kunstwerken met afbeeldingen van groen, want ook de (poli)klinieken, wacht- en behandelruimtes en patiëntenkamers zijn ontworpen als *healing environment*. Dat was niet vanzelfsprekend, merkte Bas Molenaar toen hij zijn team architecten vroeg de polikliniek te ontwerpen. “Ze ontwierpen hem zoals in de jaren negentig, waarbij de wachtruimte is afgesloten van daglicht omdat de artsen met hun kamers aan de raamkant willen zitten. Ik zei: nee, zo hebben we het niet afgesproken. Bij een *healing environment* kunnen >

MANAGEMENT SUMMARY

- ▶ Een healing environment bevordert snel herstel van de ziekenhuispatiënt.
- ▶ De nieuwbouw van het Erasmus MC wordt zo'n helende omgeving.
- ▶ Zelf de weg kunnen vinden reduceert stress, net als groen en water in de omgeving.
- ▶ Het uitzicht is belangrijker voor patiënten onderweg, dan voor artsen en personeel.
- ▶ Eenpersoonskamers zijn duurder dan verpleegafdelingen, maar toch rendabel.
- ▶ De patiënt krijgt zoveel mogelijk zelf de regie.
- ▶ Er worden plug-in functionele afdelingen gebouwd die later nog zijn aan te passen.

In eigen kamer met eigen sanitair voert de patiënt zoveel mogelijk zelf de regie.

- › patiënten vanuit de wachtruimte naar buiten kijken. Als ze in de spreekkamer worden onderzocht en met de arts praten, is dat uitzicht minder belangrijk.” In een helende omgeving staat de patiënt centraal en

Eenpersoonskamers blijken investering waard te zijn

dat gaat soms ten koste van de ruimte voor artsen en verpleegkundig personeel. “Op de verpleegafdelingen hebben we een breed middengebied ontworpen waar medewerkers en patiënten kunnen komen. Waar laten we onze mappen dan? vroegen de medewerkers. Ik pakte mijn telefoon en zei: dit is straks je werkmap.” Het voorbeeld schetst waar Molenaar mee te maken heeft: een toekomstproof gebouw ontwerpen in een tijd dat techniek volop in ontwikkeling is. “Vroeger had je op de afdeling verloskunde speciale echokamers, omdat de apparatuur zo groot was. Nu is die verrijdbaar, je kunt op elke patiëntenkamer een echo maken. Dat heeft invloed op het ontwerp van het gebouw. We bouwen plug-in functionele afdelingen die later nog zijn aan te passen,” zegt Molenaar.

“Waar je in het casco al heel vroeg keuzes moet maken, is het de kunst om dat in de apparatuur en Ict zo laat mogelijk te doen,” vult Van Heel aan. “De infrastructuur moet wel in orde zijn, zoals een bedraad netwerk en overal een goede wifi-verbinding.”

In het nieuwe deel van het Erasmus MC komen 390 eenpersoonskamers. Nú liggen de meeste patiënten op een zaal met anderen, worden de gordijnen open-

getrokken op het tijdstip dat de verpleging het best uitkomt en krijgen patiënten hun maaltijden op vaste tijden. “Met een eigen kamer en eigen sanitair voert de patiënt zoveel mogelijk zelf de regie,” zegt Van Heel. “Ook dat is een belangrijk element van een *healing environment*. Zelf bepalen wanneer de gordijnen opengaan, of je het raam opendoet, wanneer je eet en hoe laat je gaat slapen, is prettiger dan overgeleverd zijn aan het regime van het ziekenhuis.”

Meer vierkante meters

Eenpersoonskamers zijn duurder dan traditionele verpleegafdelingen: meer vierkante meters, meer schoonmaakkosten. Toch blijken eenpersoonskamers de investering waard te zijn. “Je kunt ze efficiënter benutten,” zegt Van Heel. “Er is minder uitval van bedden capaciteit door infecties en je hoeft geen plekken vrij te houden omdat een patiënt door zijn ziekte niet met anderen is te combineren. In Amerika is dat gebleken in het *Fable hospital*, een niet bestaand ziekenhuis met tal van effectieve maatregelen, voor onderzoek. In zo’n setting verdien je de hogere kosten van eenpersoonskamers in drie tot vier jaar terug.” Er is genoeg ruimte voor al die eenpersoonskamers omdat het Erasmus MC steeds minder bedden nodig heeft. Op dit moment worden ongeveer 1.000 bedden gebruikt, in 2017 is dat 20% minder.

Snel naar huis, dat is het streven van iedere patiënt. Liesbeth van Heel begeleidt haar bezoek naar de uitgang. Onderweg komen ze langs een raam met uitzicht op de bouwwerkzaamheden. Aan het bouwdeel oost wordt de laatste hand gelegd, de voorbereidingen voor het westelijk deel zijn in volle gang. Ze lopen een hoek om, weer een hoek om, een gang door en staan tot verbazing van de bezoeker ineens voor de uitgang. |

Liesbeth van Heel: Zelf de weg kunnen vinden

Bas Molenaar: Plezierige omgeving